

Agnieszka Kawalec¹

Międzynarodowa konferencja naukowa „Galicyjski tygiel. Inteligencja w zaborze austriackim (1772–1918)”, Rzeszów 21–22 września 2023 r.

W dniach 21–22 września 2023 r. odbyła się w Rzeszowie międzynarodowa konferencja naukowa „Galicyjski tygiel. Inteligencja w zaborze austriackim (1772–1918)” zorganizowana przez Instytut Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego przy współpracy Towarzystwa Historiograficznego, dofinansowana w ramach programu Ministerstwa Edukacji i Nauki RP „Doskonała nauka – wsparcie konferencji naukowych” (numer umowy: DNK/SP/548241/2022).

Celem konferencji były badania nad wielonarodową inteligencją (polską, ukraińską, ormiańską, żydowską, niemiecką, węgierską) zamieszkującą tereny zaboru austriackiego. Obrady koncentrowały się wokół kilku problemów badawczych. Były to: stan badań, problemy metodologiczne, potrzeby badawcze; kształtowanie się inteligencji w Galicji (aspekty polityczne, ekonomiczne, społeczne, kulturowe, narodowościowe); struktura społeczna, zawodowa, narodowościowa; życie codzienne, mentalność, etos; inteligencja wobec procesów modernizacyjnych; kluczowe problemy społeczne, oświatowe, gospodarcze, polityczne, więzy środowiskowe; inteligencja a instytucje; inteligencja w Galicji na tle inteligencji pozostałych zaborów i krajów koronnych wchodzących w skład monarchii austro-węgierskiej; kontakty międzyzaborowe i międzynarodowe.

¹ Dr Agnieszka Kawalec, Instytut Historii, Kolegium Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Rzeszowskiego, al. Rejtana 16c, 35-959 Rzeszów, e-mail: agkawalec@ur.edu.pl, nr ORCID: 0000-0002-3144-3184.

Konferencja spotkała się z dużym zainteresowaniem zarówno w kraju, jak i za granicą. Uczestniczyło w niej 74 badacze, w tym 47 z Polski (Białystok, Gdańsk, Jarosław, Kielce, Kraków, Łódź, Poznań, Rzeszów, Tarnów, Warszawa) i 27 z zagranicy (Budapeszt, Drohobycz, Kijów, Linz, Lwów, Ostróg, Tarnopol, Wiedeń, Żytomierz). Obrady miały charakter interdyscyplinarny. Wzięli w nich udział, poza historykami, językoznawcy, historycy literatury, historycy sztuki, historycy muzyki. Szczegółowo oddaje to program konferencji, który zamieszczony był m.in. na stronie czasopisma naukowego „Galicja. Studia i materiały”. Dodatkowym walorem tej konferencji była integracja środowisk naukowych z Europy Środkowo-Wschodniej oraz aktywne uczestnictwo w tym ważnym wydarzeniu młodych adeptów nauki (studentów, doktorantów) u boku uznanych autorytetów naukowych.

Ze względu na bogaty program obrady zaplanowano na dwa dni i toczyły się równolegle w czterech sekcjach.

Konferencję uroczystie otworzył JM Rektor Uniwersytetu Rzeszowskiego prof. dr hab. Sylwester Czopek. Jako że profesor rektor jest archeologiem, w swym wystąpieniu nawiązał do dziewiętnastowiecznych archeologów stanowiących przykład środowiska inteligencji galicyjskiej. Rektor przywołał badaczy pracujących na uniwersytetach we Lwowie i Krakowie, pionierów tej dyscypliny naukowej, ale też osoby niezwiązane ze środowiskiem akademickim, a posiadające znaczący dorobek w tej dziedzinie.

Wątki podjęte przez rektora kontynuowano w części plenarnej konferencji. Dominowały wystąpienia o charakterze wprowadzającym, podsumowujące dotychczasowy stan badań, wyznaczające postulaty badawcze na przyszłość. W tej części wystąpili profesorowie: Witold Molik z Poznania (UAM), który mówił „O potrzebie badań nad historią społeczną polskiej inteligencji w Galicji”, Maciej Janowski z Warszawy (IH PAN), który wygłosił referat na temat „Tradycyjnych konserwatystów w nowoczesnym społeczeństwie (Galicja przed I wojną światową)”, Jerzy Zdrada opisujący rolę ideowo-społeczną emigrantów postyczniowych w Galicji (w latach 1864–1918). Interesujące były wystąpienia profesorów z Austrii, Ukrainy i Węgier. Prof. Alois Woldan (Uniwersytet Wiedeński) zaprezentował tłumaczy dzieł Mickiewicza w Galicji, prof. Christoph Augustynowicz i dr Klemens Kaps (Uniwersytet Wiedeński, Uniwersytet w Linz) przywołali postać i zasługi ukraińskiego historyka Romana Rozdolskiego w Galicji. Prof. István Kovács z Budapesztu przypomniał zaangażowanie polskich legionistów i hordów na rzecz niepodległości Węgrów i ich późniejszą działalność w Galicji. Perspektywę ukraińską przedstawił prof. Leonid Zaszkiłniak z Uniwersytetu Lwowskiego, który scharakteryzował relacje ukraińskiej inteligencji Galicji i Ukrainy Naddnieprzańskiej w drugiej połowie XIX w.

Dalsze obrady odbywały się w czterech sekcjach tematycznych, w trakcie których podejmowano zróżnicowaną tematykę. O relacjach inteligencji polskiej i węgierskiej traktowały wystąpienia prof. dr. hab. Zoltána Tefnera i Zbigniewa Ungeheuera. Związki inteligencji polskiej z ukraińską i żydowską w Galicji przedstawiły dr hab. prof. Olga Biłobrowiec i doc dr Natalia Mysak. Dr hab. prof. UP Isabel Röska-Rydel swe wystąpienie poświęciła niemieckim duchownym ewangelickim ze Stanisławowa. Podobnie dr Iwona Dadej skupiła uwagę na inteligencji niemieckiej i jej wpływie na Polaków. Kilka wystąpień dotyczyło inteligencji żydowskiej (dr hab. prof. AT Anna Pachowicz, prof. dr hab. Łukasz T. Sroka) i ormiańskiej (dr hab. prof. UAM Mariusz Bryl, dr Franciszek Wasyl).

Licznie reprezentowane były wystąpienia poświęcone inteligencji ukraińskiej, a ich tematyka była niezwykle różnorodna. Interesujące analizy na temat kształtowania się tożsamości narodowej Ukraińców i roli w tym procesie inteligencji ukraińskiej zaprezentowała prof. dr hab. Wiktoria Więherska; o kształtowaniu się języka ukraińskiego oraz o sporach natury politycznej towarzyszących temu procesowi mówili prof. dr hab. Jarosław Moklak i dr Walentyna Szandra. Kilka referatów dotyczyło przedstawicieli inteligencji ukraińskiej uczestniczących aktywnie w życiu politycznym (doc. dr Olena Arkusza, prof. Ihor Hyrycz, prof. Andriy Klish, doc. dr Marian Mudryj, doc. dr Olech Pavlyshyn), prezentowano status społeczny inteligencji ukraińskiej (dr Olena Hanusyn, dr Iryna Orlewicz), charakteryzowano inteligencję przez pryzmat różnych grup zawodowych, m.in. duchowieństwo greckokatolickie (dr Natalia Kolb, dr hab. prof. UG Magdalena Nowak, dr Olga Wojtiuk), literatów (dr hab. Alla Szwets, doc. dr Wiktoria Wołoszenko), środowisko akademickie (prof. prof. Lidia Łazurko, Witalij Telwak).

Bardzo różnorodna była też tematyka dotycząca polskiej inteligencji w Galicji. Dyskusja toczyła się wokół roli inteligencji w procesie rozwoju edukacji na różnych poziomach kształcenia, w tym uniwersyteckim (dr Ewa Barnaś-Baran, dr Witold Bobryk, dr Julia Kurdyna, prof. dr hab. Maria Stinia, prof. dr hab. Andrzej Szwarec, dr hab. Jan Wnęk), roli inteligencji w rozwoju społeczno-gospodarczym Galicji (asp. Marta Horokhovianko, dr hab. prof. UP Konrad Meus, mgr Krzysztof Ziomek), w rozwoju nauki, kultury i sztuki (dr hab. prof. UR Mariusz Chrostek, dr Kinga Fink, mgr Paweł Garbacik, dr Katarzyna Górowska, dr hab. prof. UJ Tomasz Kargol, dr Ewelina Kostrzewska, dr hab. prof. UAM Sebastian Paczos). Z zainteresowaniem referentów spotkały się różne grupy zawodowe, w tym duchowieństwo (ks. prof. dr hab. Stanisław Nabywaniec), środowisko pisarzy i dziennikarzy (dr Tomasz Nakonecz-

ny, dr hab. prof. UR Tadeusz Pólchłopek, dr Adam Świątek), historyków i archiwistów (dr hab. prof. UR Mariola Hoszowska, dr Agnieszka Kawalec, dr Andrzej Kobak, mgr Damian Kozłowski, dr hab. prof. UR Paweł Sierżęga, dr Arkadiusz Więch), nauczycieli (dr Julia Kurdyna, dr hab. prof. UAM Klaudia Święcicka), szeroko rozumianej inteligencji ekonomicznej i technicznej (dr hab. prof. em. Krzysztof Broński, dr hab. prof. UW Stefan Ciara, prof. dr hab. Piotr Franaszek, dr Łukasz Jewuła), inteligencji urzędniczej (dr hab. prof. UR Sabina Rejman, dr hab. Krzysztof Ślusarek), a także środowisko oficerów c.k. armii w Galicji (prof. dr hab. Michał Baczkowski) i oczywiście politycy (prof. dr hab. Alicja Kulecka, prof. dr hab. Waldemar Łazuga, dr Mariusz Menz).

Pojawiła się też próba charakterystyki strategii „misji cywilizacyjnej” rządu Habsburgów w Galicji po I rozbiórce Polski, której podjęła się mgr Oleksandra Krushynska z Uniwersytetu Wiedeńskiego. Z kolei dr hab. Katarzyna Błachowska z Uniwersytetu Warszawskiego omówiła poglądy dziewiętnastowiecznych polskich i ukraińskich historyków na temat korzeni i tożsamości Królestwa Galicji i Lodomerii. Kilku referentów przedstawiło też badania na temat życia codziennego inteligencji w Galicji (dr Oksana Hodovanska, dr Jacek Hołub, dr Dariusz Opaliński).

Zaprezentowane referaty zostaną opublikowane w roku 2024 na łamach pisma „Galicja. Studia i materiały”.